

MARIAN ANDRZEJ WESOŁY

Timon z Fliuntu w wykładni Diogenesa Laertiosa (IX 109-116)

Timon of Phlius as Expounded by Diogenes Laertius (IX 109-116)

ABSTRACT: This text is the seventh submission of my translations from selected parts of Diogenes Laertius' *Lives of eminent Philosophers*. I now present a Polish translation of the twelfth chapter from the ninth book of this work, that of Timon of Phlius, who was a disciple of Pyrron of Elis, and about whom Diogenes treats more extensively in an earlier chapter. Pyrron was one of those Greek philosophers who did not write anything, hence the relevant data about him comes mainly from Timon, the author of many poetic and prose works, unfortunately preserved only in fragments. The largest number of excerpts from Timon's satirical poem entitled *Silloi* (more than 30 in all) are known to us precisely thanks to quotations by Diogenes Laertius in various parts of his immense work. We provide them here in the Greek original along with as faithful a Polish translation as possible. In addition, we include another two excerpts preserved in Diogenes Laertius from Timon's lesser-known poem entitled *Indalmoi* – *Images* or *Appearances*. In the Introduction to this translation, we provide general information about the state of research on Pyrron and Timon's skepticism, as well as their more recent interpretations.

KEY WORDS: Diogenes Laertius • Timon of Phlius • *Silloi* • *Indalmoi* • a new polish translation

Ἔσπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί.

Mówcie mi teraz, jakimi sprawnymi jesteście mędrkami.

Diog. Laert. IX 111 = Timon, fr. 1 Di Marco)

Wstęp do przekładu

Niniejszy tekst jest siódmym z kolei przedłożeniem moich przekładów z wybranych partii Diogenesa Laertiosa *Żywotów i poglądów słynnych filozofów*¹. Tym razem przedstawiam tłumaczenie dwunastego rozdziału z IX księgi tego dzieła, czyli o Timonie z Fliuntu, który był uczniem Pyrrona

¹ Zob. M. A. Wesoły, „Filozofia – dziełem Hellenów”. *Prolog Diogenesa Laertiosa*, „Colleganea Philologica”, XXVI, 2023, s. 75–89. <https://doi.org/10.18778/1733-0319.26.07> W tym tekście podane są tytuły wcześniejszych moich przekładów z Diogenesa Laertiosa.

z Elidy, a o nim Diogenes traktuje szerzej w rozdziale wcześniejszym². Pyrron należał do tych greckich filozofów, którzy niczego nie pisali, stąd istotne o nim dane pochodzą głównie od Timona, autora wielu utworów poetyckich i pisanych prozą, niestety zachowanych tylko fragmentarycznie. Największą ilość urywków z poematu Timona pt. *Silloi* (w sumie ponad 30) znamy właśnie dzięki cytatom u Diogenesa Laertiosa w różnych partiach jego wielkiego dzieła. Podajemy je tutaj w greckim oryginale wraz z możliwie wiernym polskim przekładem. Zamieszczamy nadto inne dwa zachowane u Diogenesa Laertiosa urywki z mniej znanego poematu Timona pt. *Indalmoi* – *Wizje* albo *Pozory*. We Wstępie do niniejszego przekładu informujemy także ogólnie o stanie badań nad sceptycyzmem Pyrrona i Timona.

Słynne dzieło Diogenesa Laertiosa pochodzi z początku lub połowy III wieku n.e., lecz wykorzystuje on wielu wcześniejszych biografów i doksografów, a w przypadku Timona powołuje się na Apollonidesa z Nikei, Antigonosa z Karystos i Sotiona z Aleksandrii, którzy szczególnie nim się zainteresowali, lecz pisma ich nie przetrwały. Podług tego źródła Timon z Fliuntu (Τίμων ὁ Φλιάσιος) miał dożyć dziewięćdziesiątki, a możemy przypuszczać, że były to lata mniej więcej od 320 do 230 p.n.e. W swej edukacji filozoficznej najpierw był uczniem Stilpona w Megarze, a dalej przez jakiś czas kształcił się u Pyrrona w Elidzie; dopiero gdy się wzbogacił nauczając w Chalcedonie, osiedlił się w Atenach (ok. 275 roku), gdzie przez długie lata był nader aktywny w środowisku poetów i filozofów.

Diogenes Laertios za Antigonosem z Karistos wzmiankuje o rozległej twórczości Timona w eposach, tragediach i satyrach oraz w księgach pisanych prozą. Niestety nic o nich nie wiemy, z wyjątkiem niewielu danych od Diogenesa o poemacie *Silloi* w trzech księgach; w księdze pierwszej sam Timon jako sceptyk wykpiwał filozofów w formie parodii, natomiast w scenerii drugiej i trzeciej księgi wprowadził rozmówcę Ksenofanesa z Kolofonu, którego wypytywał o poszczególnych filozofów, tych dawniejszych i nowszych, a ten mu odpowiadał.

Sam sens etymologiczny tego osobliwego tytułu *Silloi* tłumaczy się od czasownika *σιλλῶ*, *σιλλαίνω*, czyli patrzeć w bok, szydzić, kpić, drwić, wyśmiewać, stąd słowo *σίλλος* znaczy odpowiednio zezowaty, szyderczy itp. W każdym razie *Szydy* Timona stanowią parodie i drwiny ze wszystkich

² Przyjmujemy polski zapis imienia Πύρρων jako Pyrron (nie Pirron), a Τίμων jako Timon (nie Tymon), choć w literaturze przedmiotu występują też te drugie ich brzmienia.

sofistów – mędrków, czy filozofów dogmatycznych, w myśl niewzruszonej postawy sceptycznej mistrza Pyrrona z Elidy

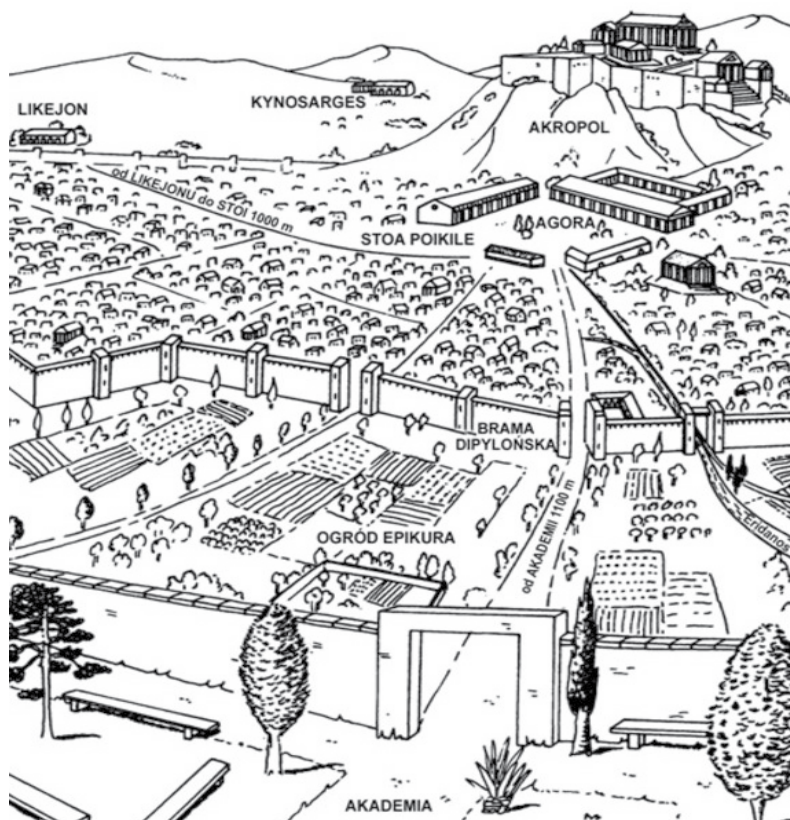
Niezwykłą inspiracją dla Timona był ów dawny poeta Ksenofanes, do którego odnosił on swoje *Silloi*, stąd niektóre późniejsze źródła przypisują nawet ten unikalny tytuł szyderczym wierszom samego Ksenofanesa, co jednak okazuje się mylne. Forma literacka *Silloi* wzorowana była bowiem na kpiarskiej diatrybie cynickiej, uprawianej podówczas przez Kratesa z Teb, ucznia Diogenesa z Synopy. W stylu cynickiej inwektywy było nazwanie kogoś *τύφος* (*typhos*), czyli zawianym i zakażonym, jak w schorzeniu tyfusem, a przerośniętym, zwiedzionym, złudzonim, obłądnym itp. W relacji Timona sam Ksenofanes przedstawia siebie jako *ὕπατυφος* (*hypatyphos*), czyli dosł. pod-skażony, gdyż dał się zwieść dogmatem o myślniej postaci boskiej (zob. poniżej fr. 23).

Timon w formie błyskotliwej parodii nawiązywał do pewnych motywów Homera, szczególnie z pierwszych ksiąg *Iliady* dla sparodiowania waśni filozoficznych jako bitew. Z kolei słynny motyw z XI księgi *Odysei* (*Nekuia*), w której Odyseusz odwiedza w Hadesie cienie swych zmarłych towarzyszy, został w *Silloi* sparodiowany dla wyszydzenia filozofów z przeszłości.

Kpiarskie wiersze Timona, zachowane tylko fragmentarycznie, niby szydercze miniatury, ukazują błyskotliwie cechy owych mędrków. O niektórych z nich Timon wyrażał się w miarę przychylnie, mianowicie o Talesie astronomie, o Anaksagorasie, Heraklicie, Demokrycie i Protagorasie, wyróżniając jakąś ich zaletę. Przychylnie też i nawet z pewnym uznaniem potraktował eleatów, zwłaszcza swego rozmówcę Ksenofanesa z Kolofonu, a dalej Parmenidesa, Zenona i Melissosa, którzy uwalniali myślenie od zmysłowej ułudy. Z kolei Empedoklesa, Sokratesa, Platona, Ksenofonta, Arystotelesa, Zenona z Kition, Kleantesa i Epikura potraktował Timon nie bez ironii co tyczy się ich obłądnych roszczeń i cech charakteru, w scenerii kpiarskich odzywek czy nawet steku niewybrednych wyzwisk. Tak samo pokpiwał z megarejczyków i współczesnych mu akademików za ich kłótniowość i pyszałkowatość. Jedynie starzec Pyrron zasługuje na uznanie, gdyż zdołał uniknąć złudzeń pochlebczej mądrości, pozostając powściągliwy i niewyroszony, jedyny tak oświecony pośród ludzi, jak obiegi promiennego słońca.

Diogenes Laertios wzmiankuje także o ciętych i złośliwych odzywkach Timona wobec współczesnych mu poetów i filozofów, jak wobec uczonego poety Aratosa i Arkesilaosa, podówczas scholarchy sceptycznej Akademii, którego następcą był Lakydes. Był przy tym wybornym miłośnikiem wina; tradycja podaje, że przez dwa dni rywalizował z Lakydesem w wypiciu więcej wina, gdy raz jeden, raz drugi ogłaszał zwycięstwo cytując okolicznościowe wiersze Homera. Sam zresztą żartował z siebie samego,

będąc przy tym jednooki jak Cyklop. W Atenach spędził większość swego długiego życia, dodając fermentu intelektualnego i chyba znając wprost czołowych filozofów tamtych czasów, cyników, akademików, perypatetyków i stoików i epikurejczyków. Działo tam podówczas konkurujących z sobą pięć szkół filozoficznych: Kynosarges cyników, Akademia platońska, Likejon Arystotelesa, Ogród Epikura i Stoa Poikile. Dla ogólnego wyobrażenia sobie lokalizacji i wyglądu tych szkół zerknijmy poniżej na takie ich wizualne odtworzenie (na podstawie: Candace H. Smith, *The philosophical schools of hellenistic Athens*. 1987. Zob. też w Internecie):

Nie wnikając w interesujące szczegóły, wspomnijmy tylko ogólnie o stanie badań nad naszym Timonem. Dwie pierwsze o nim poważne edycje źródłowe z komentarzem łacińskim były zawarte w tych opracowaniach: Curt Wachsmuth, *Sillographorum Graecorum Reliquiae*, Lipsiae 1885 (s. 89–187); Hermann Diels, *Poetarum Philosophorum Fragmenta*,

Berlin 1901 (s. 173–206). Na ich podstawie powstały twórcze studia dwóch wybitnych polskich filologów klasycznych. I tak najpierw Gabrieli Pianko trzy ważne teksty: *Greckie podróże do piekieł i Tymon z Fleius*, „Meander” 1, 1946, s. 240–251; *De Timonis Phliasii Sillorum dispositione*, „Eos” 43, 1948–1949, s. 120–126; *Silloi – poemat satyryczny Tymona z Fliuntu*, „Meander” 7, 1952, s. 389–406. Następnie Adam Krokiewicz szerszej badając sceptycyzm traktował wnikliwie także o Pirronie i Tymonie w kolejnych publikacjach: *Sceptycyzm grecki: Od Pirrona do Karneadesa*, Warszawa 1964 (s. 85–132); *Arystoteles, Pirron i Plotyn*, Warszawa 1974 (s. 95–158); wznowienie w: *Zarys filozofii greckiej. Od Talesa do Platona. Arystoteles, Pirron i Plotyn*. Warszawa 1995 (s. 347–381). Zob. także L. Joachimowicz, *Sceptycyzm grecki*. Warszawa 1972 (s. 31–58). Odsyłamy do tych znakomitych polskich rozpraw.

Dopiero po wielu latach powstały twórcze monografie o Pyrronie i Timonie. Pionierską była edycja: Decleva Caizzi, *Pirrone: Testimonianze*, Napoli 1981. Wydanie drugie i rozszerzone o nowy materiał wraz z włoskim i angielskim przekładem tekstów źródłowych nosi tytuł *Pirroniana*, Milano 2020. <https://www.ledononline.it/ledononline/947/pirroniana.pdf>

Jeszcze wcześniej w obszernym tomie *Supplementum Hellenisticum* (Edited by Hugh Lloyd-Jones and Peter J. Parsons, Berlin/New York, 1983) ukazała się edycja krytyczna wszystkich fragmentów Timona z Fliuntu (w numeracji 775–840),

Jednakże najlepsze dotąd jego wydanie krytyczne wraz komentarzem i przedkładem włoskim jest następujące: M. Di Marco, *Timone di Fliunte: Silli*, Roma: Edizione dell’Ateneo, 1989. W naszym przekładzie podajemy numeracje fragmentów Timona według ostatnich edycji *Supplementum Hellenisticum* (w skrócie SH) i odpowiednio Di Marco.

Pomijając inne nowsze rozprawy odnotujmy tylko tę wnikliwą monografię: D. Clayman, *Timon of Phlius: Pyrrhonism into Poetry*, Berlin/New York. 2009, do której szczególnie odsyłamy zainteresowanych Czytelników.

Zamienne jest to, że Diogenes Laertios miał z gruntu usposobienie poetyckie i biogramy filozofów okraszał wieloma swymi epigramami. Dlatego postać Timona z Fliuntu nie tylko przedstawił oddzielnie, ale i cytował wielokrotnie jego satyryczne wiersze w odniesieniu do rozważanych postaci filozofów. Zapewne miał do dyspozycji i znał dobrze cały poemat *Silloi*, z którego wykorzystywał stosowne partie, a my dzięki zachowaniu jego *Żywotów i poglądów słynnych filozofów* znamy 32 urywki Timona; jeszcze raz tyle ich znamy z krótkich cytatów u Sekstusa Empiryka, Atenajosa, Aristoklesa, Klemansa z Aleksandrii, Plutarcha, Galena i Gelliusza.

Diogenes Laertios w swej rozległej wykładni filozofów nie trzyma się jednak porządku chronologicznego, ale ujmuje ich odpowiednio według

nurtu jońskiego, italskiego i myślicieli niezależnych. W takiej też kolejności przedstawiamy poniżej cytowane przezeń satyryczne urywki Timona, głównie z poematu *Silloi*, i tylko dwa w z innego mniej nam znanego pt. *Indalmoi* (*Wizje, Pozory*).

Nasz nowy, możliwie wierny przekład, obejmuje tylko materiał z Diogenesa Laertiosa, różniąc się znacząco od dawnego tłumaczenia *Żywotów i poglądów słynnych filozofów* (PWN, Warszawa 1968), jak i przekładu fragmentów Timona w „Menadrze” (1952, 395–405). Jak znaczone znakiem † (*crux philologorum*), niektóre z tych skąpych fragmentów Timona są w ogóle niejasne i trudne do przełożenia. Opieramy się tutaj na najnowszej edycji krytycznej: Diogenes Laertius. *Lives of Eminent Philosophers*. Ed. by T. Dorandi, Cambridge University Press 2013.

Żywoty i poglądy słynnych filozofów (IX 109–116)

[Dane o życiu Timona]

[109] Apollonides z Nikei, jeden z naszych [źródeł]³, w pierwszej księdze *Komentarza do Szydów*, które dedykuje cesarzowi Tyberiuszowi, powiada, że Timon miał ojca Timarcha, rodem z Fliuntu. Młodo osiercony miał tańczyć w chórze, a potem to porzuciwszy udał się do Megary, do Stilpona⁴. U niego kształcił się, lecz wnet powrócił do domu i się ożenił. Następnie wraz z żoną przeniósł się do Elidy do Pyrrona⁵, i tam przebywał aż do narodzin synów, z których starszemu nadał imię Ksantos i kształcił go w lecznictwie i uczynił swoim następcą. [110] Ten zaś był mężem znakomitym, jak podaje Sotion w jedenastej księdze *[Sukcesji filozofów]*⁶. Wskutek braku środków do życia udał się nad Hellespont i Propontydę. W Chalcedonie nauczając zyskał wielkie uznanie. Stamtąd wynosząc majątek udał się do Aten, gdzie przebywał aż do śmierci, krótki tylko czas spędzając w Tebach. Zapoznał się z królem Antigonosem⁷ i Ptolemajosem Filadelfem⁸, jak sam poświadcza w swoich jambach.

³ Niewiele wiemy o Apollonidesie z Nikei (I wiek n.e.), gramatyku i komentatorze wielu dzieł filozoficznych.

⁴ Zob. rozdział o Stilponie z Megary u Diogenesa Laertiosa (II 11).

⁵ Zob. rozdział o Pyrrynie z Elidy u Diogenesa Laertiosa (IX 11).

⁶ Sotion z Aleksandrii (ok. 200–170) – perypatetyk i doksograf, autor *Sukcesji filozofów* (*Διαδοχαὶ τῶν φιλοσόφων*), ważnego źródła dla Diogenesa Laertiosa. Według Atenajosa (VIII, 336D) Sotion miał napisać księgę o *Szydach* Timona. Zob. F. Wehrli, *Die Schule des Aristoteles. Texte und Kommentar. Sotion*. Schwabe 1978.

⁷ Antigonos II Goniates – król Macedonii w latach 276–239.

⁸ Ptolemajos II Filadelfos – król Egiptu w latach 283–246, założyciel słynnej Biblioteki i Muzeum w Aleksandrii.

[Twórczość]

Był zaś, jak podaje Antigonos [z Karistos]⁹, miłośnikiem trunku (φιλοπότης)¹⁰, a od filozofów, jeśli był wolny (καὶ ἀπὸ τῶν φιλοσόφων <εἰ> ἐσχόλαζε), pisał utwory poetyckie, bo i eposy tworzył i tragedie i satyry (dramatów komicznych jest trzydzieści, tragedii zaś sześćdziesiąt) oraz szyderstwa i sprośności (σίλλους τε καὶ κιναίδους). [111] Przypisuje się mu także pisane prozą księgi obejmujące dwadzieścia tysięcy wierszy, o których wspomina Antigonos z Karistos, sam opisując jego żywot¹¹.

Z jego *Szydów* są trzy księgi, w których jako sceptyk wyśmiewa i wyszydza on wszystkich dogmatyków w formie parodii (ὥς ἂν σκεπτικὸς ὢν πάντας λοιδορεῖ καὶ σιλλαίνει τοὺς δογματικούς ἐν παρωδίας εἶδει). Pierwsza księga ma wykładnię monologu, druga i trzecia formę dialogu. Występuje on właśnie wypytując Ksenofanesa z Kolofonu o poszczególnych filozofów, a ten mu odpowiada (φαίνεται γοῦν ἀνακρίνων Ξενοφάνη τὸν Κολοφώνιον περὶ ἐκάστων, ὁ δὲ αὐτῷ διηγούμενός ἐστι·). W drugiej księdze mowa jest o dawniejszych filozofach, w trzeciej zaś o tych późniejszych. Stąd też niektórzy nazwali ją *Epilogiem*¹².

[112] Księga pierwsza zawiera te same motywy, prócz tego, że jest monologiem. Początek jej taki:

„Mówcie mi teraz, jakimi sprawnymi jesteście mędrkami¹³.”

”Ἔσπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί.

[Śmierć Tymona]

Umarł mając prawie w dziewięćdziesiąt lat, jak podaje Antigonos i Sotion w jedenastej księdze [*Sukcesji filozofów*]. Słyszałem, że miał tylko jedno oko, skoro i sam zwał siebie Cyklopem. Był też inny Timon, zwany Mizantropem¹⁴.

[Cięte i złośliwe odzywki]

[113] Nasz tedy filozof był też miłośnikiem ogrodów i zgoła zajęty własnymi sprawami (φιλόκηπος ἦν σφόδρα καὶ ἰδιοπράγμων), jak podaje

⁹ Antigonos z Karistos napisał *Żywot Timona*, nie zachowany. Zob. *Antigone de Caryste, Fragments*. Texte établi et traduit par Tiziano Dorandi. Paris, Les Belles Lettres, 1999.

¹⁰ Niektórzy mylnie korygują na φίλοποιήτης (miłośnik poetów), bo w świadectwach antycznych należał do wybitnych pijaków (cf. Athen. X 438a; Ael. *Var. Hist.* II 41).

¹¹ Zob. dokładniej: D. Clayman, op. cit.

¹² O tym zob. powyżej we Wstępie do przekładu.

¹³ Parodia homeryckiej inwokacji do Muz (*Iliada*, II 484), gdzie chodzi o przegląd herosów.

¹⁴ Tę postać ateńskiego mizantropa uwiecznili Plutarch i Lukian, a Shakespeare napisał sztukę *Timon of Athens*.

Antigonos [z Karistos]. Powiedzenie takie o nim przytoczył Hieronim perypatetyk¹⁵:

„Jak u Scytów zarówno uciekający strzelają z łuku, jak i ścigający, tak i wśród filozofów jedni ścigając polują na uczniów, inni zaś uciekają przed nimi, jak właśnie Timon”.

Ὡς παρὰ τοῖς Σκύθαις καὶ οἱ φεύγοντες τοξεύουσι καὶ οἱ διώκοντες, οὕτω τῶν φιλοσόφων οἱ μὲν διώκοντες θηρῶσι τοὺς μαθητάς, οἱ δὲ φεύγοντες, καθάπερ καὶ ὁ Τίμων. -

Był też nader cięty w rozumowaniu i ośmieszaniu, miłośnikiem pisma i zdolny poetom spisywać motywy i dramaty komponować. Miał udział w tragediach z Aleksandrem [z Etolii] i Homerem [z Bizancjum]¹⁶. Przy wrzasku służby i psów niczego nie tworzył, a pracował w wyciszeniu. Powiadają, że Aratos¹⁷ zapytał go, jak mógłby nabyć wiarogodną poezję Homera, na co odpowiedział:

„Jeśli natkniesz się na pradowne odpisy, a nie na te już poprawiane” (εἰ τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις ἐντυγχάνοι καὶ μὴ τοῖς ἤδη διωρθωμένοις). -

Beładnie leżały u niego utwory poetyckie, niekiedy do połowy obgryzione. [114] Toteż Zopyrosowi retorowi¹⁸ odczytując coś, rozwijał zwój i przechodził po kolei, dochodząc do połowy, zanim znalazł fragment dotąd zagubiony. Tak był niefrasobliwy, lecz nawet tak beztroski, że często chodził bez jedzenia.

Mówią, że gdy zobaczył Arkesilaosa idącego przez [targ] Kerkopów, miał rzec¹⁹:

„Cóż ty tutaj, skądże my są wolni?” (τί σὺ δεῦρο, ἔνθαπερ ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι;).

Często zwykł napadać na tych, co wrażenia zmysłowe wraz z potwierdzeniem rozumu rozstrzygają. Zeszli się razem Attagas i Numenios (συνῆλθεν ἀτταγᾶς τε καὶ νοუმήνιος)²⁰.

¹⁵ Perypatetyk Hieronim z Rodos (ok. 290–230 p.n.e.). Zob. S. White, *Lycos of Troas and Hieronymus of Rhodes. Text, Translation, and Discussion*. Routledge 2004.

¹⁶ Aleksander z Etolii i Homer z Bizancjum to czołowi tragicy aleksandryjscy.

¹⁷ Aratos z Soloi (ok. 310–245) – uczył poetyki hellenistycznej, autor poematu astronomicznego *Phainomena*.

¹⁸ Zopyros retor – postać nieznaną.

¹⁹ Na ateńskiej agorze targ zwany od mitycznych małpowanych Kerkopów, gdzie sprzedawano kradzione towary, miejsce niegodne ludzi wolnych.

²⁰ Gra słów w grece: *attagas* (jarząbek) i *noumenios* (kulik) – to nazwy ptaków, ale i przydomki dla pary oszustów. Jak te ptaki czy złodzieje mogą się zlecieć, tak i przestępczo umysł (*nous*) może współdziałać z percepcją zmysłową (*aisthesis*).

Zwykł też żartować sobie z tego. Do kogoś dziwiącego się wszystkiemu, rzekł:

„Czemu się nie dziwisz, że będąc w trzech mamy czworo oczu?” (τί δ' οὐ θαυμάζεις ὅτι τρεῖς ὄντες τέτταρας ἔχομεν ὀφθαλμούς;). –

Bo on sam był jednooki i jego uczeń Dioskurides, a ten, do którego to rzekł, był zdrowy. [115] Zapytany raz przez Arkesilaosa, po co przeniósł się z Teb do Aten, odrzekł:

„Abym was wszystkich razem widząc, uśmieł się.” (ἵν' ὑμᾶς ἀναπεπταμένους ὁρῶν γελῶ).

Jednak ganiąc Arkesilaosa w *Szydach*, wychwalał go jednak w księdze zatytułowanej *Arkesilaosa bankiet pogrzebowy* (Ἀρκεσιλάου περιδείπνω)²¹.

[Następcy]

Jak Menodotos powiada, nikt nie został [jego uczniem], lecz brakowało tej szkoły, aż ją wznowił Ptolemaios z Kyreny. Jak powiada Hippobotos i Sotion słuchali jego wykładów Dioskurides z Cypru, Nikolochos z Rodos, Eufranor z Seleucji i Praylos z Troady, który tak odznaczał się tak wielkim hartem ducha, jak donosi historyk Filarchos, że niesprawiedliwie oskarżony o zdradę, zniósł spokojnie wyrok skazujący bez odezwania się do obywateli ani jednym słowem.

[116] Uczniem Eufranora był Eubulos z Aleksandrii, uczniem tegoż Ptolemajos, a tego Sarpedon i Heraklides; uczniem zaś Heraklidesa był Ainsidemosa z Knossos, który napisał osiem *Wykładów pyrronskich* (Πυρρωνείων λόγων); jego uczniem był Zeuksipos, zwany Obywatelem, jego uczniem Zeuksis zwany Krzywonogim, a tego uczniem Antioch z Laodycei nad rzeką Lykos. Tegoż uczniem był Menodotos z Nikomedii, lekarz empiryk, i Teiodas z Laodycei. Menodota uczniem był Herodot z Tarsu, syn Arieusa; uczniem Herodota był Sekstus Empiryk, którego dziełem jest dziesięć *Ksiąg sceptycznych* i inne wyborne pisma. Uczniem Sekstusa był Saturninos zwany Kythenas, empiryk i on²².

²¹ Księga nie zachowana. Zob. rozdz. o Arkesilaosie u Diogenesa Laertiosa (IV 6).

²² Z wyjątkiem Ainsidemosa (Enezydema), Menodota i Sektusa Empiryka, niewiele wiemy o tych filozofach sceptykach. Zob. A. Krokiewicz, *Sceptycyzm grecki. Od Filona do Sekstusa*. Warszawa 1966. Nowsze ważne opracowanie: M. L. Chiesara, *Storia dello scetticismo greco*. Torino 2003.

Cytowane przez Diogenesa Laertiosa fragmenty z *Szydów* (Σίλλοι) Timona

1. Diog. Laert. IX 111 (775 SH = 1 Di Marco)

Ἔσπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί.
Mówcie mi teraz, jakimi sprawnymi jesteście mędrkami.

2. Diog. Laert. I 34 (797 SH = 23 Di Marco) **Tales**

οἷόν θ' ἐπτά Θάλητα σοφῶν σοφὸν <ἀστρονομῆσαι>
Jak Talesa z siedmiu mędrców mędrca <astronoma>

3. Diog. Laert. II 6 (798 SH = 24 Di Marco) **Anaksagoras**

καί που Ἀναξαγόρην φάσ' ἔμμεναι, ἄλκιμον ἦρω
Νοῦν, ὅτι δὴ νόος αὐτῷ, ὃς ἐξαπίνης ἐπεγείρας
πάντα συνεσφῆκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.
I gdzieś Anaksagoras mówią, że jest, dzielny bohater
Umysł, bo rozum mu dany, który nagle wzbudzony
Wszystkie rzeczy ściągnął razem, wzburzone wpierw.

4. Diog. Laert. II 19 (799 SH = 25 Di Marco) **Sokrates**

ἐκ δ' ἄρα τῶν ἀπέκλινεν <ὁ> λαξόος, ἐννομολέσχη,
Ἑλλήνων ἐπαιδός, ἀκριβολόγους ἀποφήνας,
μυκτῆρ ῥητορόμυκτος, ὑπατικὸς εἰρωνευτής.
Od nich się tedy odwrócił kamieniarz, prawny gaduła,
Hellenów zaklinacz, ścisłych wywodów krzewiciel,
Perkaty wężyciel retorów, na poły attycki ironista.

5. Diog. Laert. II 55 (800 SH = 26 Di Marco) **Ksenofont, Aischines**

ἀσθενική τε λόγων δυὰς ἢ τριάς ἢ ἔτι πρόσσω,
οἷος Ξεινοφῶν ἢ τ' Αἰσχίνου οὐκ ἀπιθῆς <ἴς>
γράφαι.

Słaba dialogów dwójka czy trójka, a może i więcej,
Jaka przez Ksenofonta czy Aischinesa nie bez wiary
Na pisanie.

6. Diog. Laert. II 66 (801 SH = 27 Di Marco) **Arystyp**

οἷά τ' Ἀριστίππου τρυφερῇ φύσις ἀμφοφόωντος
ψεῦδη.

Jaka to też Arystypa rozpustna natura obnoszącego
Kłamstwa.

7. Diog. Laert. II 107 (802 SH = 28 Di Marco) **Fedon, Euklides**

ἀλλ' οὐ μοι τούτων φλεδόνων μέλει· οὐδὲ γὰρ ἄλλου
οὐδενός, οὐ Φαίδωνος ὅτις γένετ', οὐδ' ἐριδάντεω
Εὐκλείδου, Μεγαρεῦσιν ὃς ἔμβαλε λύσσαν ἐρισμοῦ.

Lecz mi na tych gadułach nie zależy; na żadnym
Z nich, ani na Fedonie, jakim był, ani na kłótliwym
Euklidesie, który Megarejczykom narzucił szal sporu.

8. Diog. Laert. II 126 (803 SH = 29 Di Marco) **Menedemos**

†λόφον† ἀναστήσας, ὠρυωμένος, ἄφροσι βόμβαξ
†szyje† ciągnąc, brwi marszcząc, dla głupców brzęczyciel

9. Diog. Laert. III 7 (804 SH = 30 Di Marco) **Platon**

τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατίστατος, ἀλλ' ἀγορητῆς
ἡδυεπῆς, τέττιζιν ἰσογράφος, οἳ θ' Ἑκαδήμου
δένδρῳ ἐφεζόμενοι ὅπα λειριόεσαν ἰᾶσιν.

Wszystkimi przewodził najszerszy [Platon], ale mówca
Miodousty, cykadom dorównujący, co na Hekademosa
Drzewie zasiadłszy trele czyste jako lilia wysławiają.

10. Diog. Laert. IV 33 (805 SH = 31 Di Marco) **Arkesilaos**

τῇ γὰρ ἔχων Μενέδημον ὑπὸ στέρνοισι μόλυβδον
θεύσεται ἢ Πύρρωνα τὸ πᾶν κρέας ἢ Διόδωρον.

Mając przy sobie pod piersią Menedemosa ołówkę,
Biec będzie albo Pyrrona całe mięso albo i Diodora.

11. Diog. Laert. IV 33 (806 SH = 32 Di Marco) **Arkesilaos**

νήξομαι εἰς Πύρρωνα καὶ εἰς σκολιὸν Διόδωρον.

Popłynę ku Pyrronowi i ku zgarbionemu Diodorowi.

12. Diog. Laert. IV 33, (807 SH = 33 Di Marco) **Arkesilaos**

†καὶ νέον μηλήσεις† ἐπιπλήξουσιν ἐγκαταμινγὺς

?... z naganami przeplatał

13. Diog. Laert. IV 42 (808 SH = 34 Di Marco) **Arkesilaos**
 ὥς εἰπὼν ὄχλοιο περίστασιν εἰσκατέδυνεν.
 οἱ δέ μιν ἤϋτε γλαῦκα πέρι σπίζα<ι> τερατοῦντο
 ἠλέματον δεικνύντες, ὁθούνεκεν ὄχλοαρέσκης.
 οὐ μέγα πρῆγμα, τάλας τί πλατύνειαι ἠλίθιος ὥς;
 Jak rzekłszy to, w tłum otaczający się zanurzył,
 A oni go podziwiają, jak zięby na sowę się gapią,
 Próżnego pokazując, jakim jest tłumowi pochlebcą.
 Nie wielka rzecz, żałosna; czemu się puszysz jak głupi?
14. Diog. Laert. IV 67 (809 SH = 35 Di Marco) **Academicy**
 οὐδ' Ἀκαδημαῖκων πλατυρημοσύνης ἀναλίστου
 Ani akademików rozwlekłej gadaniny bez polotu.
15. Diog. Laert. V 11 (810 SH = 36 Di Marco) **Arystoteles**
 οὐδ' ἄρ' Ἀριστοτέλους εἰκαιοσύνης ἀλεγεινῆς
 Czyż to nie Arystotelesa pozorność chorobyliwa
16. Diog. Laert. VI 18 (811 SH = 37 Di Marco) **Antystenes**
 'παντοφυῇ φλέδονά'
 'wszech rodzącego gadułę'
17. Diog. Laert. VII 15 (812 SH = 38 Di Marco) **Zenon z Kition**
 καὶ Φοίνισσαν ἴδον λιχνόγραυν σκιερῶ ἐνὶ τύφῳ
 πάντων ἰμείρουσαν· ὁ δ' ἔρρει γυργαθὸς αὐτῇ
 σμικρὸς ἐὼν νοῦν δ' εἶχεν ἐλάσσονα κινδαψοῖο
 I Fenicką ujrzałem staruchę, w ociemniałej skazie
 Wszystkiego pożądającą; wymykał się jej więcierz,
 Mały będąc, a rozum miała mniejszy od cymbała.
18. Diog. Laert. VII 16 (813 SH = 39 Di Marco) **Zenona uczniowie**
 ὄφρα πενεστάων σύναγεν νέφος, οἱ περὶ πάντων
 πτωχότατοί τ' ἦσαν καὶ κουφότατοι βροτοὶ ἀστῶν.
 Zebrał więc wokół chmarę żebraków, co ze wszystkich
 najbiedniejsi byli i najniżsi spośród mieszkańców miasta.
19. Diog. Laert. VII 161 (814 SH = 40 Di Marco) **Ariston**
 καὶ τις Ἀρίστωνος γέννης ἄπο αἰμύλον ἔλκων.
 I ktoś z Aristona rodu szlachetnego pochodząc.

20. Diog. Laert. VII 170 (815 SH = 41 Di Marco) **Kleantes**

τίς δ' οὗτος κτίλος ὥς ἐπιπωλεῖται στίχας ἀνδρῶν;
μωλύτης ἐπέων λίθος Ἄσσιος, ὄλμος ἄτολμος.

Kim jest ten, kto jak baran przebiega szeregi mężów?
Mięczak wypowiedzi, kamień z Assos, płyta ociężała.

21 Diog. Laert. VIII 36 (831 SH = 57 Di Marco) **Pitagoras**

Πυθαγόρην τε γόητας ἀποκλίνοντ' ἐπὶ δόξας
θήρη ἐπ' ἀνθρώπων, σεμνηγορίας ὀαριστήν.

Pitagoras do czarodziejskich skłonny mniemań,
Poluje sobie na ludzi, dostojnej mowy rzecznik.

22. Diog. Laert. VIII 67 (816 SH = 42 Di Marco) **Empedokles**

καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀγοραίων
ληκητῆς ἐπέων· ὅσα δ' ἔσθενε, τόσσα διεῖλεν
ἄρχων ὃς διέθηκ' ἀρχὰς ἐπιδευέας ἄλλων.

Toż Empedokles publicznych
Krzykacz epickich wierszy; ile podołał, tyle dobrał;
Zasady takie założył, co zasad innych wymagają.

23. Diog. Laert. IX 6 (817 SH = 43 Di Marco) **Heraklit**

τοῖς δ' ἐνὶ κοκκυστῆς, ὀχλολοῖδορος Ἡράκλειτος,
αἰνικτῆς ἀνόρουσε.

Pośród zaś nich pyskacz, gardzący tłumem Heraklit,
Tajemniczy się podniósł ...

24. Diog. Laert. IX 18 (834 + Sext. Empir., *Pyrrh. hypot.* I 222 = 60 Di Marco)**Ksenofanes**

Ξεινοφάνης θ' ὑπάτυφον, Ὀμηραπάτην ἐπικόπτην,
† ἔα τὸν ἀπάνθρωπον θεὸν ἐπλάσας ἴσον ἀπάντη,
ἀσκηθῇ < — > νοερώτερον ἢ νόημα.

Ksenofanes pod-skażony, Homerowej ułudy prześmiewca,
† takiego nieludzkiego boga wytworzył, równego wszędzie,
Niewzruszonego, < ... >, bardziej myśl nego niż myślenie.

25. Diog. Laert. IX 22 (818 SH = 44 Di Marco) **Parmenides**

Παρμενίδου τε βίην μεγαλόφρονος οὐ πολύδοξον,
ὃς ῥ' ἐπὶ φαντασίας Ἀπάτης ἀνενείκατο νόσεις.

Parmenidesa o wielkiej myśli siłą nie wielość mniemań,
Tego to, który od ułudy wyobraźni uwolnił myślenie...”

26. Diog. Laert. IX 25 (819 SH = 45 Di Maco) **Zenon z Elei, Melissos**

ἀμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδνὸν
Ζήγνωνος πάντων ἐπιλήπτορος, ἡδὲ Μελίσσου,
πολλῶν φαντασμῶν ἐπάνω, παύρων γε μὲν ἦσσω.

O dwuznacznej mowie wielka to moc, niewyczerpalna,
Zenona, we wszystkich wymierzona; takż i Melissos
Ponad wieloma złudzeniami stoi, poniżej zaś niewielu.

27. Diog. Laert. IX 40 (820 SH = 46 Di Marco) **Demokryt**

οἶον Δημόκριτόν τε περίφρονα, ποιμένα μύθων,
ἀμφίνοον λεσχῆνα μετὰ πρώτοισιν ἀνέγγων.

Jak to Demokryta wszechstronnego, pasterza opowieści
bystrego rozmówcę, wraz z przednimi rozpoznając.

28. Diog. Laert. IX 52 (821 SH = 47 Di Marco) **Protagoras**

Πρωταγόρης τ' ἐπίμεικτος ἐριζέμεναι εὖ εἰδῶς
Protagoras wmieszany sprzeczać się dobrze umiejąc.

29. Diog. Laert. IX 65 (822 SH = 48 Di Marco) **Pyrron**

ὦ γέρον, ὦ Πύρρων, πῶς ἢ πόθεν ἔκδυσιν εὖρες
λατρείης δοξῶν {τε} κενεοφροσύνης τε σοφιστῶν,
καὶ πάσης ἀπάτης πειθοῦς τ' ἀπελύσας δεσμά;
οὐδ' ἔμελέν σοι ταῦτα μεταλλῆσαι, τίνες ἄται
Ἑλλάδ' ἔχουσι, πόθεν τε καὶ εἰς ὃ τι κύρει ἕκαστα.

O starcze! O Pyrronie! Jak i gdzie ujście znalazłeś
Od służby mniemaniom i próżnej mądrości sofistów,
I od całej ułudy perswazyjnej rozluźniłeś więzły?
Nie zależało tobie na zbadaniu tego, jakie złudzenia
Helladą władają, skąd i dokąd to wszystko błądzi.

30. Diog. Laert. IX 69 (824 SH = 50 Di Marco) **Filon pyrronśki**

ἢ τὸν ἀπ' ἀνθρώπων αὐτόσχολον αὐτολαλητήν
οὐκ ἐμπαζόμενον δόξης ἐρίδων τε Φίλωνα.

Lub ten z dala od ludzi samouk, sam z sobą gadający,
Nie zabiegając o próżną sławę i sprzeczki – ten Filon.

31. Diog. Laert. X 2 (825 SH = 51 Di Marco) **E p i k u r**

ὑστατος αὖ φυσικῶν καὶ κύντατος, ἐκ Σάμου ἐλθὼν
 γραμμοδιδασκαλίδης, ἀναγωγότατος ζώντων
 Ostatni z fizyków i nader bezwstydny, z Samos przybył
 Szkolny nauczyciel, najbardziej wywyższając się z żyjących.

Cytowane przez Diogenesa Laertiosa
 fragmenty z *Wizji* (Ἰνδαλμοί) Timona

32. Diog. Laert. IX 64 + Sext. Empir., *Adv. Math.* XI 1 (SH 841) **P y r r o n**

τοῦτό μοι, ὦ Πύρρων, ἰμείρεται ἥτορ ἀκοῦσαι,
 πῶς ποτ' ἔτλην ὁταγεις† ῥᾶστα μεθ' ἡσυχίης
 αἰεὶ ἀφροντίστως καὶ ἀκινήτως κατὰ ταῦτά
 μὴ προσέχων δίνους ἡδυλόγου σοφίης,
 μοῦνος ἐν ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύων.
 ὅς περὶ πᾶσαν ἐλὼν γαῖαν ἀναστρέφεται,
 δεικνὺς εὐτόρνου σφαίρης πυρικάτορα κύκλον.
 O tym właśnie, Pyrronie, pragnie me serce usłyszeć,
 Jak to wtedy † mężowi † żyć łatwo i ze spokojem,
 Zawsze beztrzesko i niewzruszenie podług tego samego
 Nie zważając na wiry pochlebczej mądrości,
 Sam jedyny wśród ludzi na sposób boski się kierując,
 Który wokół całej ziemi wędrując zawraca,
 Ukazując pięknie krągłej kuli rozpromieniony krąg.

33. Diog. Laert. IX 105 (843 SH) **P y r r o n**

ἀλλὰ τὸ φαινόμενον πάντῃ σθένει οὐπερ ἂν ἔλθῃ.
 Bo zjawisko wszędzie panuje, gdziekolwiek wystąpi.

MARIAN ANDRZEJ WESOŁY – Profesor zwyczajny, emeryt Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Obecnie pracuje w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie. Zajmuje się filozofią antyczną, zarówno grecko-rzymską, jak i bizantyjską. Autor ponad 230 publikacji naukowych z tej dziedziny (w różnych językach) oraz tłumacz wielu greckich tekstów filozoficznych. Jego opus magnum to interpretacja diagramatyczna oraz polski przekład Arystotelesa *Analitik pierwszych i wtórych*. Współpracował z różnymi międzynarodowymi instytucjami i ośrodkami akademickimi (głównie we Włoszech, Grecji i Niemczech). Pomysłodawca i współzałożyciel czasopisma „Peitho. Examina Antiqua” (poświęconego badaniom nad grecko-rzymską i bizantyjską filozofia).

MARIAN ANDRZEJ WESOŁY – Professor ordinarius, emeritus at Adam Mickiewicz University. Now works at The Academy of Jacob of Paradies in Gorzów. His area of research is ancient philosophy both Greco-Roman and Byzantine. An Author of over 230 scholarly and scientific publications in this field (in various languages) and a translator of numerous Greek philosophical texts. His magnum opus is a diagrammatic interpretation and Polish translation of Aristotle's *Prior and Posterior Analytics*. He has cooperated extensively with diverse international academic institutions and centers (predominantly in Italy, Greece and Germany). The originator and co-founder of the "Peitho. Examina Antiqua" journal (leading, peer-reviewed journal devoted to investigation of ancient Greek, Roman and Byzantine thought).